

חבל נחלתו

סימן יד

התרת נדרים בער"ה ו'כל נדרי' ביו"כ

שאלה

לאילו נדרים מועילה התרת נדרים בערב ראש השנה¹, בה אין מפרטים את הנדר אלא אומרים באופן כללי שמתחרטים בהם?

א. חיוב פירוט הנדר

בגיטין (לד ע"ב) נאמר במשנה: "אין אלמנה נפרעת מנכסי יתומים אלא בשבועה. נמנעו מלהשביעה, התקין ר"ג הזקן, שתהא נודרת ליתומים כל מה שירצו וגובה כתובתה".

ובהמשך הגמרא (לה ע"ב) נאמר: "התקין רבן גמליאל הזקן שתהא נודרת כו'. אמר רב הונא: לא שנו אלא בשלא ניסת, אבל ניסת – אין מדירין אותה. ניסת מאי טעמא? דמיפר לה בעל, כי לא ניסת נמי, לכי מנסבא מיפר לה בעל! אין הבעל מיפר בקודמין. וניחוש דלמא אזלה לגבי חכם ושרי לה! קסבר: צריך לפרט את הנדר... והגמרא דנה אח"כ בדרכים נוספות שלא תוכל להתיר את נדרה.

ולאחר מכן דיון בגמרא: "איבעיא להו:

צריך לפרט את הנדר, או אינו צריך? רב נחמן אמר: אינו צריך, רב פפא אמר: צריך. רב נחמן אמר אינו צריך, דאי אמרת צריך, זימנין דגייז ליה לדיבוריה, וחכם מאי דשמע מיפר; רב פפא אמר צריך, משום מילתא דאיסורא. תנן: הנושא נשים בעבירה – פסול, עד שידוד הנאה (בכורות מה ע"ב²), ותני עלה: נודר ועובד, יורד ומגרש; ואי אמרת אינו צריך לפרט את הנדר, ליחוש דילמא אזיל לגבי חכם ושרי ליה!".

מפרש רש"י (גיטין לה ע"ב):

"צריך לפרט את הנדר – הנשאל לחכם על נדרו צריך לפרט היאך נדר הנדר הזה וכי מפרטה קמיה דליתומים נדרה וכך נדרה אם נהייתי מכתובתי כלום לא שרו לה".
"דגאיז ליה לדיבוריה – ואינו מפרש הכל".
"וחכם – אינו מיפר אלא לדעת מה שישמע הילכך לא יפרט על מה נדר אלא יאמר כך נדרתי ואסרתי עלי פירות מין פלוני".
"משום איסורא – שמא על דבר איסור נדרה כגון על גיבוי כתובה וכגון יאסרו עלי כל פירות שבעולם אם אעבור עבירה פלוני ובא להתיר את נדרו סתם ורוצה לעבור העבירה".

1. התרת נדרים בער"ה מקורה מדברי השל"ה בריש מס' יומא. כך מביא בשערי תשובה (סי' תקפא ס"ק ז): "ובענין התרת נדרים שנוהגין לעשות בער"ה עיין בשל"ה". ובברכי יוסף (או"ח סי' תקפא סעי' כא): "יש נוהגים לעשות התרת נדרים באלול, והרמז "לא יחל דברו ככל" סופי תיבות אלול. הרב שפתי כהן על התורה פרשת מטות".

2. ולכן הבירור יעסוק בעיקר ב'כל נדרי' וממנו צריך להשליך לגבי התרת נדרים. לשון הסוגיא שם כך: "והנושא נשים כו'. תנא: נודר ועובד, יורד ומגרש. וליחוש דלמא אזיל לגבי חכם ושרי ליה! קסבר: צריך לפרט את הנדר, הניחא למ"ד צריך לפרט את הנדר, אלא למ"ד אין צריך לפרט את הנדר מאי איכא למימר...".

חבל נחלתו

"הנושא נשים בעבירה – כהן הנושא נשים פסולות לכהונה פסול לעבודה".

"עד שידור הנאה – ממנה לגרשה ומשנה היא בבכורות (דף מה:)."

"נדר – הנאה".

"ועובד – עבודה ואע"פ שעדיין לא גרשה".

"וירד – מן העבודה לאחר שסיים ומגרשה".

מתבאר כי דעת רב פפא שפירוט הנדר

נצרך כדי שהחכם לא יתיר נדרים אסורים.

ומשמע שאיסורו מדרבנן. ונראה לכאורה,

שאם חכם התיר ללא שמיעת פירוט הנדר

– הוא מותר.

וכן נראה מן הירושלמי (נדרים פ"ה ה"ד):

"אית תניי תני צריך לפרוט את הנדר אית

תני תני אינו צריך לפרוט את הנדר. חד בר

נש נדר דלא מרווחא. אתא לגבי ר' יודן בר

שלום אמר ליה ממאי אישתבעת אמר ליה

דלא מרווחא, אמר ליה רבי יודן וכן בר נש

עביד זילמא בקביוסטיסא? אמר ברוך

שבחר בתורה ובחכמים שאמר צריך לפרוט

את הנדר."

היינו ר' יודן בר שלום מתוך חקירת

הנשבע עמד על כך שנשבע שלא לשחק

בקוביא ולכן לא התיר לו.

אולם החת"ס סבר שחיוב פירוט עצם

הנדר – מן התורה, וחיוב פירוט סיבותיו

– מדרבנן. וז"ל (חי' לגיטין לה ע"ב): "צריך

לפרט הנדר. בודאי נדר שהותר ע"י פתח

א"א בלי לפרט ממה נדר כדי שיובן מזה אם

הפתח הזה ראוי לזה הנדר ולפעמים החכם

הנשאלים הוא המוציא לו פתחים, וא"כ א"א

בלי פירוט עיקור הנדר ולזה נתכוון רש"י

בחגיגה יר"ד ע"א ד"ה א' הפלאה לאיסור

וכו' אך לזה סגי באומרת אסרתי מיני

מזונות עלי ולא צריכא למימר אם נהנית

מכתובתי, ועוד הניתר בחרטה בלי פתח אין

צריך פירוט כלל. אך מטעם אחר צריך

פירוט **אפשר מדאורייתא בעיקור הנדר לומר**

אותו לשון שנדר אם נהנית מכתובתי קונם

מזונות עלי וכל זה **עיקור הנדר** ולא סברה

אלא עיקור לשון הנדר הוא זה, וכ"כ כל

הראשונים ודלא כמשמע מצאן קדשים

בעירוכין ונמשך אחריו בדגול מרבבה

באו"ח סי' קכ"ח דליתא אלא הוא עיקור

לשון הנדר. **והאי פירוט אפשר הוא**

דאורייתא כמ"ש לעיל בשם ירושלמי ע"פ

מורי הגאון מו"ה נתן אדלר זצ"ל שלא יותר

אלא ע"י פירוט שפתיו של השואל, ואין

רחוק לומר שאפי' אין החכם מבין מה שהוא

אומר כגון שיאמר בלעז והחכם אינו מבין

מכל מקום מותר בזה **דגויה הוא זה יפרוט**

וזה ימחול כמו פירוט חטאיו בינו לבין

המקום... ואמנם **פירוט דשמעתין משום**

מלתא דאיסורא דרבנן הוא וא"א לתקן

אא"כ יפרש גם **הסברה** כגון התם בעירוכין

שיאמר מאי טעמא השביעוהו דאל"ה עדיין

לא הועיל כלום בתקנתא דרבנן. ובודאי

מפשטיות סוגי' **משמע אי לא פריט מהני**

בדיעבד כיון דליכא אלא מדרבנן משום

חששא דמילתא דאיסורא בעלמא ואפ"ה

אר"נ זימנין דגיין לדיבורי' פי' אי אמר גיין

אז בודאי לכ"ע מדאורייתא אינו מותר

בשלמא אי לא תיקן רבנן צריך לפרט ואפי'

בלא פירוט כלל יכול להפר על מחשבתו של

זה א"כ י"ל אפי' פירוט גיין אין החכם

משגיח על דבריו כלל ומתיר כלל. אבל אי

דינא שצריך לפרט ואיהו מפרט פלגא וחכם

אין מיפר אלא מה ששמע שהרי סבור שלא

נשאר בשפתיו של זה כלום, א"כ אינו מותר

מן התורה. אבל אי אינו מפרט כלל והחכם

עבר והתירו בלי שום פירוט הדעת נותן

שמותר בדיעבד, ומ"מ תקנו חכמים שתהא

וכן בגיטין (לה ע"ב ד"ה קסבר) כתבו תוס':
 "קסבר צריך לפרט את הנדר – בירושלמי
 משמע דהכי קיימא לך..."

והרשב"א (גיטין לה ע"ב) כתב: "איבעיא
 להו צריך לפרוט את הנדר או א"צ לפרוט
 את הנדר? רב פפא אמר צריך ור"נ אמר
 א"צ, ולא איפשיטא, ומיהו קי"ל דצריך
 כפשטה דמתני' דכהן הנושא נשים בעבירה,
 ועוד דהוה להו רב פפא ורב הונא רביס
 לגבי ר"נ וקי"ל כותייהו, ואפי' בדיעבד אינו
 מותר וכדמשמע מטעמיה דר"פ דאמר ואי
 אמרת צריך זימנין דגאיז ליה לדבוריה
 וחכם מאי דשמע מפר אלמא למאן דאית
 ליה צריך התירו אינו מותר."

וכן פסק הרא"ש (גיטין פ"ד ס' ז): "קסבר
 צריך לפרט את הנדר. ואם לא פרט הנדר
 אין התרתו התרה ולכי פריט לא שרי ליה
 חכם איבעיא להו צריך לפרט את הנדר או
 אין צריך לפרט רב נחמן אמר אינו צריך רב
 פפא אמר צריך משום איסורא והלכה כר"פ
 דבתראה הוא, וגם רב הונא סבר כותייהו. וכן
 משמע בירושל' דנדרים פרק השותפין
 דגרסינן התם אית תנויי תני צריך לפרט את
 הנדר ואית תנויי תני א"צ לפרט את הנדר
 חד בר נש נדר דלא מרווח אתא לקמיה
 דרבי יודן בר שלום אמר ליה מאי אשבעת
 אמר ליה דלא מרווחנא אמר ליה וכי בר נש
 עבד כדין אמר ליה בקביוסטא אמר ליה
 ברוך שבחר בדברי חכמים שאמרו צריך
 לפרט את הנדר."

וכן הר"ן על הרי"ף (גיטין יח ע"ב) כתב:
 "וקי"ל דצריך לפרט את הנדר אע"ג
 דאיפליגי בה בגמרא [כאן דף לה ב] והכי
 מוכח בירושלמי דגרסינן התם [פ"ה דנדרים
 הלכה ד] חד בר נש נדר דלא מרווחא אתא
 לגבי ר' יודן בר שלום א"ל ומאי אשתבעת

נודרת או ידור הנאה ואע"ג דדיעבד מותר
 מ"מ סמכו שהחכם לא יעשה כן להתיר בלי
 פירוט, ואי פרט וגייז אינו מותר, אבל לעולם
 אי לא פרט כלל מותר בדיעבד, וזה הוא
 דעת ריטב"א ונמוק"י בנדרים הנ"ל ושעה"מ
 הנ"ל תמה עליהם דלא משמע מסוגי' כלל
 ופשוט כמ"ש. אך הרשב"א בחי' בשמעתינן
 מוכיח מדר"נ דאמר זמנין דגייז דמשמע
 אפי' בדיעבד אינו מיפר ולא נחית לחלק
 בין גייז ובין לא פירט כלום וצריך טעם אין
 ומ"ט אפשר לומר דמדרבנן לא יהי' מותר
 אפי' מן התורה... ואולי כמ"ש לעיל דהיתר
 נדרים פורחין באויר והכתוב מוסרו לראשי
 המטות ואין החכם מיפר אלא א"כ יטול
 רשות להתיר נדרים וג' הדיוטות שליוחזק
 דמומחה עבדי א"כ כל מה שלא נתנו
 חכמים רשות להתיר נמצא לענין זה הוה
 כלא נטל רשות ואין התירו כלום."

מבואר מדברי החת"ס שלאחר שחכמים
 חייבו בפירוט סיבת הנדר, אם לא פרט
 הנדר נשאר באיסורו ולא מועילה התרת
 החכם.

ב. ההלכה בחיוב פריטת הנדר

פסק תוספות בבכורות (מה ע"ב):
 "הניחא למ"ד צריך לפרט כו' – פלוגתא
 היא דר"נ ורב פפא בפ' השולח (גיטין דף לה):
 ונראה דהלכתא כר"פ דצריך לפרט דבתראה
 הוא, ואפילו לפי הספרים דגרסי התם רב
 ששת במקום רב פפא אין הלכה כרב נחמן
 דלאו לענין דינא איתשיל להדין אלמנה
 הבאה לגבות כתובתה אלא לענין איסורא
 איתשיל כדמשמע התם דקאמר ואי אמרת
 דצריך לפרט זימנין דגזאן ליה לדיבוריה ורב
 הונא נמי שהוא גדול בחכמה ובמנין קסבר
 נמי התם צריך לפרט."

חבל נחלתו

עקריה לתנאיה וקיים לנדריה. רב הונא בר חיננא סבר למידרשיה בפירקא, אמר ליה רבא: תנא קא מסתים לה סתומי כדי שלא ינהגו קלות ראש בנדריים, ואת דרשת ליה בפירקא?¹

היינו אביי מבאר שניתן להתנות שאם ינדור נדריו יבטלו ובלבד שבשעה שנדר שכח לגמרי את תנאו, אבל אם זכר את תנאו הרי בנדורו מבטל את התנאי. רבא מוסיף שהתנה על נדרים בדבר מסויים שיבטלו, וזוכר בשעת נדרו שקבע תנאי אבל אינו זוכר אם דוקא על זה נדר, ועל כן אם מזכיר שרוצה בתנאו והתברר שעל זה נדר הרי נדרו בטל.

וכתב הרא"ש (נדריים פ"ג ס' ה): "רבא לא פליג עליה דאביי במה שאמר שאם התנה ולא היה זכור התנאי בשעת הנדר שהנדר בטל אלא כדי שלא להגיה המשנה ואקמא בששכח מקצת התנאי".

וכך פסק הרמב"ם (הל' נדריים פ"ב ה"ד): "מי שהתנה קודם שידור ואמר כל נדר שאדור מכאן ועד עשר שנים הריני חוזר בהן או הרי הן בטלים וכיוצא בדברים אלו ואחר כך נדר, אם היה זוכר התנאי בשעה שנדר הרי נדרו קיים שהרי בטל התנאי בנדר זה, ואם לא זכר התנאי אלא אחר שנדר אף על פי שקבל התנאי בלבו וקימו הרי הנדר בטל, ואף על פי שלא הוציא עתה החזרה בפיו כבר הקדים החזרה לנדר והוציאה בפיו מקודם, ויש שמורה להחמיר ואומר והוא שיזכור התנאי אחר שנדר בתוך כדי דבור".

והראב"ד השיג: "ויש שמורה להחמיר וכו'. א"א יפה הורה זה ולא בזכירת התנאי כמו שהוא סובר אלא בקבלתו וקימו שאם שהה כדי דיבור אחר שזכר אותו ולא קיימו כבר ביטל נדרו את תנאו לפי שצ"ל בלבו

אמר ליה דלא מרוחנא א"ל וכן בר נש עביד א"ל לקביסטוס אמר ברוך שבחר בהם שאמרו צריך לפרט את הנדר". וכן פסק המרדכי גיטין (פרק השולח רמז שעד).

וכן הרמב"ם בפה"מ לבכורות (פ"ז ה"ז) כתב: "ואין אנו יכולים לומר שמא ילך אצל חכם ויאמר לו נדרתי נדר על דעת רבים אלא שאירע לי דבר מצוה ורוצה אני להתיר את הנדר בשביל כך, לפי שהחכם יאמר לו על איזה דבר נדרת, כי הכלל אצלנו צריך לפרוט את הנדר". אולם בהלכות שבועות ובהלכות נדרים לא הזכיר זאת במפורש. אמנם הסמ"ג (ל"ת רמא) הזכיר זאת. וכן הזכיר זאת הטור (יו"ד ס' רכח), ובשו"ע (יו"ד ס' רכח ס"ד) פסק: "קודם שיתירו צריך שיפרט להם הנדר והסיבה שבשבילה נדר. ואם לא פרט, אין התרתן התרה. ומיהו כשיפרט לאחד מהמתירין, סגי".

מכל הפוסקים מתברר שצריך לפרט את הנדר, ונשאלת השאלה איך אנו הן בהתרת נדרים בערב ר"ה והן ב'כל נדרי' מתירים לכאורה נדרים ללא שום פירוט הנדרים.

ג. סוגית נדרים והעולה ממנה

נאמר בנדריים (כג ע"ב): "והרוצה שלא יתקיימו נדריו כל השנה, יעמוד בראש השנה ויאמר כל נדר שאני עתיד לידור יהא בטל, ובלבד שיהא זכור בשעת הנדר. אי זכור, עקריה לתנאיה וקיים ליה לנדריה! אמר אביי, תני: ובלבד שלא יהא זכור בשעת הנדר. רבא אמר: לעולם כדאמרינן מעיקרא, הכא במאי עסקינן – כגון שהתנה בראש השנה ולא ידע במה התנה, והשתא קא נדר, אי זכור בשעת הנדר ואמר על דעת הראשונה אני נודר – נדריה לית ביה ממשא, לא אמר על דעת הראשונה אני נודר –

לא אמר אלא ליישב לשון המשנה ועיין בתוס' ולקמן פ"ד וכן ס"ה כתב רק דברי ר"ת ע"ש ודלא כריב"ס שפירש כרבא פליג ואמר להפך מדאביי והלכתא כוותיה לגבי אביי וכ"פ רא"ס כדבריו ע"כ.

וכן פסק בשו"ע יו"ד (סי' ריא) כרמב"ם. העולה להלכה מן הסוגיא הזו משמעותי לגבי הבנת פעולת 'כל נדרי'.

ד. אין לומר 'כל נדרי'

מרבית הגאונים לא הכירו מנהג אמירת 'כל נדרי' ושללו אמירתו. בתשובות רב נטרונאי גאון (ברודי-אופק אורח חיים סי' קפה) נשאל רב נטרונאי: "ושאלתם יכולין הצבור להתיר בראש השנה וביום הכפורים כל נדרים שנודרין משנה זו לשנה אחרת".

"תשובה: נדרים אין נשנית בשתי ישיבות היום ממאה שנה, וכך אמר מר רב יהודאי גאון נהורא [דעלמא]. דאנן לא גרסינן נדרים ולא ידעינן לאסר ולהתר בה, לא נדר ולא שבועה. ואין נוהגין לא בישיבה ולא בכל מקום להתיר נדרים, לא בראש השנה ולא ביום הכפורים, אלא שמענו שבשאר ארצות אומרים כל נדרי ואסרי, אבל אנו לא ראינו ולא שמענו מרבתינו".

ובתשובות הגאונים בקובץ שערי תשובה (סימן קמג) מובאות כמה תשובות: "לרבינו האי ז"ל. נוהגים העמים אשר סביבותינו לומר ביו"כ כל נדרי ואומר דברי הערמה לשנה הבאה אין ראוי לעשות כן ואותם אשר התירו ותקנו דבר זה סמכו על דעתם והחסידיים הקדמונים לא נהגו לעשות הערמות בנדריים ובשבועות בליל יום כפור וחס וחלילה, וכבר ראינו ועיינו בדברים

על התנאי אני סומך והיה צ"ל והוא שקבל התנאי תוך כדי דבור אחר שזכר אותו".

ובאר הרדב"ז: "מי שהתנה קודם שידור וכו'. אמרי' פ' ארבעה נדרים והרוצה שלא יתקיימו נדריו כל השנה יעמוד בר"ה ויאמר כל נדר שאני עתיד לידור יהא בטל ובלבד שיהא זכור בשעת הנדר אי זכור עקריה לתנאיה וקיים ליה לנדריה אמר אביי תני ובלבד שלא יהא זכור בשעת הנדר רבא אמר לעולם כדאמרי' מעיקרא הכא נמי במאי עסקינן וכו', ומי שמורה להחמיר סובר דרבא אתי לאפלוגי עליה ולהעמיד דלעולם כדאמרי' מעיקרא ובלבד שיהא זכור בשעת הנדר וכן דעת הראב"ד אלא שהוסיף שהדבר תלוי בקבלת התנאי ובקיומו כמבואר בהשגתו. אבל דעת רבינו ור"ת וס"ה והרא"ש והר"ן דרבא לא אתי לאיפלוגי עליה דאביי דמודה הוא דכל שאינו זכור תנאו כלל בשעת הנדר הנדר בטל דליכא טעמא לפלוגי בהא אלא שנדחק רבא ליישב לשון המשנה. וכן נראה דעת רוב הפוסקים ואע"פ שיש פוסקים חולקים, על אלו יש לסמוך דמסתבר טעמייהו דכיון שאין זכור התנאי בשעת הנדר הנדר בטל שהרי ביטלו מקודם, אבל אם היה זכור התנאי ואפ"ה נדר הרי ביטל תנאו וקיים נדרו וזה דעת רבינו אע"פ שכתב ב' הסברות".

וכן בהגהות מיימוניות (אות א) כתב: "כדאמר אביי התם תני והוא שלא יהא זכור בשעת הנדר וכן פר"ח דאפילו רבא מודה דכשאינו זכור התנאי בשעת הנדר בטל הנדר וכשהוא זכור התנאי ואפ"ה נדר עקריה לתנאיה וקיים לנדריה, והא דאמר רבא לעולם כדמעיקרא דהיינו ובלבד שהיה זכור

חבל נחלתו

אלו נדרים היא מועילה.

ה. שיטת ר"ת – תנאי לעתיד

כתב הרא"ש (יומא פ"ח סי' כח): "והולכין לבית הכנסת ונהגו שהחזן מוציא ספר תורה ואומר כל נדרי ואסרי וכו' דנדרנא ודאישתבענא ודאחרימנא מיום הכפורים שעבר עד יום הכפורים זה. ומתכווין להתיר הנדרים החרמות והשבועות **אולי עברו עליהם וכדי להנצל מן העונש**. ואינו נראה לרבינו תם דהתרה זו אינה מועלת דבעינן שלשה הדיוטות או יחיד מומחה. ועוד אין החכם מתיר את הנדר בלא חרטה. ועוד דקיימא לן כרב פפא בפ' השולח (דף לה ב) **דצריך לפרט את הנדר** ועוד שהחזן שאומר כל נדרי מי התיר נדרו דתנן (נגעים פ"ב מ"ה) כל הנדרים אדם מתיר חוץ מנדרי עצמו. והיה אומר רבינו תם שמנהג זה נהג על פי הלכה של נדרים דתנן התם (נדרים דף כג א) רבי אליעזר בן יעקב אומר אף הרוצה להדיר את חבירו שיאכל אצלו אומר כל נדר שאני עתיד לידור הרי הוא בטל ובלבד שיהא זכור בשעת הנדר. וקאמרינן עלה בגמרא (סם) מאי קאמר כיון שאמר כל נדר שאני עתיד לידור הרי הוא בטל לא שמע ליה ולא אתי בהדיה. הכי קאמר הרוצה שיאכל חבירו אצלו ומסרב בו מדירו נדרי זרוזים. הרוצה שלא יתקיימו נדריו כל השנה כולה יעמוד בראש השנה ויאמר כל נדרים שאני עתיד לידור כל השנה כולה הרי הוא בטל ובלבד שיהא זכור בשעת הנדר. אי זכור בשעת הנדר עקריה לתנאיה וקיימיה

אלו וידענו מקבלת חכמה ידועה ענין הנדר והשבועה ואין לסמוך בדבר אשר ה' לא צוה".

"לרב האי בר מר רב נחשון ז"ל דהלכה כרבא דמחמיר וראינו אנשים בארצות עושים כמשנה אחת אשר קצת גאוניס סמכו עליה לעשות הערמות וחרטות בליל יוה"כ אנו אין נוהגים ואין ראוי להיות מפירין נדרים ולא נוהגים להפר לא בראש השנה ולא ביוה"כ ולא שמענו מרבתינו ז"ל שיהיו נוהגים זה כל עיקר וגם אתם הנוהגים זה החמירו ועשו כמנהג חסידים הראשונים ואל תשנו ממנהג ב' הישיבות. ופן תאמרו הן מצאנו חכמה כמה הערמות עשו רבנן ז"ל כגון מערים אדם על תבואתו וכו': **חס וחלילה לעשות כן בנדר ובשבועה כי דבר גדול הוא**".

לעומת זאת מובא עוד שם (שערי תשובה סימן קמג, יג): "לרבינו סעדיא ז"ל: בליל יוה"כ עומד ש"ץ ואומר כל נדרי ואסרי וחרמי ושבועי וקונמי שנדרנו ושחרמנו ושאסרנו ושנשבענו ושקיימנו על עצמנו בשבועה וכו' עד ככתוב ונסלח לכל עדת בני ישראל וגו'. אבל מי שנשבע כל השנה שבועה לבטלה לא". ואולי הרס"ג הכיר זאת ממצרים – מולדתו.

וכן המנהיג (הל' צום כיפור עמ' שמו) הביא בשם הרי"ץ גיאט שאין לאומר³.

כאמור זאת שיטת הגאוניס, וכנראה שיטת הרמב"ם שאינו מזכיר את סדר 'כל נדרי'. אולם עפ"י הידוע לי כל עדות ישראל נהגו ב'כל נדרי' והשאלה היא עבור

3. ע"ע משפט החרם לרמב"ן ש'כל נדרי' מועיל לנדרי וחרמות ציבור.

קופה זו. ומה שאמר ונסלח לכל ענדת לא שיהא עתה צריך כפרה אלא שאם ידור נדרים בזה השנה וישכח הביטול ולפעמים שאינו נזהר בנדרו ועובר עליו ואף על פי שכבר בטלו צריך כפרה. כדאמרינן בפרק בתרא דקידושין (דף פא ב) זה היה סבור לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר טלה צריך סליחה. וביטול זה אינו מועיל כי אם לנדרי עצמו ושבועה שישבע מעצמו. אבל נדרים שחבירו משביעו או בית דין או הקהל אין מועיל להם הביטול".

עולה מדברי הרא"ש בהסבר שיטת ר"ת ש'כל נדרי' הוא תנאי לעתיד לבטל נדרים שידור בשגגה כשיטת אב"י ורבא, אבל אין הוא מועיל לנדריים שעברו.

האור זרוע (ח"ב – הל' יום הכיפורים סי' רעז) סיים את דבריו: "ומאוד נראים דברי ר"ת ואין לפרוש מדבריו וכך יש להתפלל מיום כיפורים זה עד יום כפורים הבא עלינו לטובה וכן עיקר. ואפילו לאותן שמתפללין מיום הכיפורים שעבר שמתיר להם הנדרים שעברו אין צריך לומר חוץ מתקנת הקהל וגזירתם וחרם של ישוב שאין הסכמתם להתרה זו ויחיד נמי לא מצי למשרי כך כתב מורי רבי' אבי העזרי עכ"ל".

והמהרי"ל (מנהגים, הל' ליל יום כיפור אות ו) כתב: "ואמר מהר"י סג"ל דקי"ל כר"ת דאמר מיום כפורים זה עד יום כפורים הבא עלינו לטובה, וכן בא"ח. משום דאנו מתירין הנדרים שעדיין לפנינו על השנה הבאה לקראתנו. ויזהר כל אדם לומר כל נדרי עם ש"צ, דניחא למ"ד דמתירין הנדרים דלשעבר ודאי אז צריכין לומר עמו דאין אדם יכול בעצמו להתיר את נדרו שעבר, אלא אף למ"ד דמתירין את הנדרים דלהבא כדקי"ל, מ"מ יאמר כל אדם עם ש"צ כדי

לנדריה שאם אין בדעתו שיהא נדרו קיים למה הוא נודר. אב"י תני ובלבד שלא יהא זכור בשעת הנדר. רבא אמר לעולם כדאמרינן מעיקרא וכגון שהתנה בראש השנה ולא ידע ממאי התנה וקא נדר. אי זכור בשעת הנדר דאתניה בראש השנה ואמר על דעת הראשונה אני עושה בטיל לתנאיה וקיימיה לנדריה. פירוש רבא אית ליה שפיר הך דאב"י היכא דאין זכור לתנא בשעת הנדר שתנאו קיים ונדרו בטל דליכא טעמא לפלוגי בהא אלא שנדחק רבא לקיים לשון המשנה ואוקי לה הכי כגון שהתנה בראש השנה שיהא מקצת נדרים שידור בזו השנה בטלים ולא ידע ממאי התנה על איזה נדר התנה לבטל אכילת בשר ושתיית יין או דברים שבינו לבין חבירו או דברים שבינו לבין עצמו וקא נדר ואמר על דעת הראשונה הוא עושה שאם אהיה זכור על מה שהתניתי אלך אחר התנאי ושוב נזכר שעל דבר זה התנה ההוא נדרא לית ביה מששא. ועל פי הלכה זו נהגו לומר כל נדרי ביוה"כ להתנות על התנאים של שנה הבאה שאם ידור אדם בכעסו ויהא שכוח התנאי שלא יתקיימו נדריו ובשביל שביום הכפורים מתקבצים כל העיר בבית הכנסת נהגו לומר ביום הכפורים. וגם מצינו בספר יחזקאל (סימן מ) דקרי יום הכפורים ראש השנה. והגיה רבינו תם במחזורים מיום צום כפורים זה עד יום הכפורים הבא עלינו. וגם יש לומר דנדרנא ודאשתבענא כלומר מה שאני עתיד לידור ולישב. וגם יש לומר כולוהו אחרטנא בהון כלומר אם אשכח ואדור מעתה אני מתחרט עליהם ומתנה שיהו בטלים. ומה שאומר אותו שלשה פעמים שכן מצינו שכל דברי חכמים משולשים (מנחות סה א) מגל זו מגל זו קופה זו קופה זו

חבל נחלתו

חרטה על נדרים לשעבר, אבל אין החרטה מועילה לבטל את העונש עליהם.

ו. שיטת הרא"ש והטור – 'כל נדרי' על נדרים שעבר עליהם בעבר

הרא"ש (יומא פ"ח ס' כח) אינו מסכים לשיטת ר"ת. וז"ל: "ומיהו נראה כמנהג הקדמונים ולשון כל נדרי מוכיח שנתקן על הנדרים שעברו עליהם השנה שעברה ומתירין אותם כדי להציל מן העונש, וכך אומר אותו שלשה פעמים וגם אומר ונסלח לכל עדת בני ישראל כי צריכין כפרה אותן שעברו. ומה שהקשה דבעי חרטה אגן סהדי כל מי שעבר נדרו הוא מתחרט מעיקרו כדי להנצל מן העונש. ומה שהקשה דבעיא שלשה הדיוטות הרי כל הקהל אומרים אותו איש איש בלחש וגם החזן הקהל מתירין אותו. והא דאמר רב פפא צריך לפרט הנדר היינו כשהנדר בא לפני החכם להתיר לו נדרו אולי נדר על דבר מצוה ולא יתיר לו החכם נדרו. ובסגנון זה כתב רבינו סעדיה זכר לברכה יש עושין כך עומד שליח צבור ביום הכפורים ואומר כל נדרי וחרמי ואסורי ושבועי וקיומי שנדרנו ושהחרמנו ושאסרנו ושנשבוענו ושקיימנו על נפשותינו מיום כפורים שעבר עד היום הזה הבא עלינו כולנו חזרנו בהם ובאנו לפני אבינו שבשמים אם נדר נדרנו אין כאן נדר ואם איסור אסרנו אין כאן איסור ואם חרם חרמנו אין כאן חרם אם שבועה נשבוענו אין כאן שבועה ואם קיום קיימנו אין כאן קיום בטל הנדר מעיקרו בטל האיסור מעיקרו בטל החרם מעיקרו בטלה השבועה מעיקרה אין כאן לא נדר ולא איסור ולא חרם ולא שבועה ולא קיום יש כאן מחילה וסליחה וכפרה כדכתיב בתורתך ונסלח לכל עדת בני

שרהיו לכל הפחות שלשה מתירין. בראשונה אומר כל נדרי בלחש, ובשנייה מרים קולו יותר. ועוד יותר בשלישית משום דאז נשמע באימה וברעד. ואומר ג"פ משום דלשון חכמים כך הוא אתרום אתרום אתרום מגל זו מגל זו מגל זו. טעם אחר משום דהתרת נדרים הוא נגד ג"פ שאמר החכם מותר לך מותר לך בשעת התרת הנדר".

הט"ז (או"ח סי' תריט) כתב: "הקשה ב"י על קושיו ר"ת דהא ודאי התרה מועלת לנדרים שעברו אלא הקושי' היא דהא צריך להתרה חרטה ושלשה הדיוטות או יחיד מומחה ועוד דק"ל דצריך לפרט הנדר. ועוד שהחזן שאומר כל נדרי מי יתיר לו נדרו. ונראה לי דהטור כיון על נכון כי הרא"ש כ' תירוצים על קושית ר"ת דמ"ש דבעי חרטה תירץ ע"ז אגן סהדי דכל מי שעובר על נדרו הוא מתחרט מעיקרו כדי להנצל מן העונש. והנה הארכנו קצת בי"ד סימן שכ"ג בביאור דברים אלו וכאן נזכיר בקיצור דודאי אין היתר לעקור הנדר למפרע מחמת יראת עונש. דא"כ בטלה כל חיוב דשחוטתי חוץ דיתחרט קודם שבא לידי כרת אלא צריך פתח וכו'. וע"כ יפה הקשה ר"ת דמה מועיל זה להציל מן העונש שעבר דודאי אין כאן פתח של חרטה לכל הקהל וא"כ אין מועיל היתר כלום ועל כן כ' הטור והוקשה לר"ת ולא כ' והקשה ר"ת כי לא הקשה כן בפ"י אלא כוונת קושיתו היתה בדרך זה דמה מועיל להתיר על מה שעברו כבר והיינו בדרך שזכרתי והרא"ש תירץ דזה הוא הפתח עצמו שאילו ידע יראת העונש הנמשך מהנדר לא היה נדר ע"ש ביו"ד מזה. ואנו מנהיגו כר"ת דאומרים מיום כיפור זה עד יום כיפור הבא עלינו לטובה".

מתבאר מדבריו שר"ת הבין שתיתכן

ישראל וגו' עד כאן. ונהגו לאומרו קודם ברכו משום דאמרין בשילהי שבת (דף קנז א) ובמסכת נדרים (דף עו ב עז א) דאין נשאלין לנדרים בשבת אלא לצורך השבת". ומביא את תשובות הגאונים שלא נהגו לאומרו כלל. ומסיים דבריו: "וגם נמי הא דקפיד רבא היינו לדורשן לעמי הארץ הבאים לשמוע הדרשה ואתי לזולתי בנדרים כשישמעו שמתנין לבטל הנדרים. אבל אנו שמתירין הנדרים שעברו ליכא למיחש לזולתי".

הרא"ש מבאר ש'כל נדרי' מציל על נדרים שעברו ומתירם ומבאר שהם מותרים מחמת חרטה וכולם מתירים לכולם, ועל כן אי"צ לפרוט את הנדר.

וכן נאמר בספר ליקוטי הפרדס (כב ע"א): "מה שאנו נוהגין לומר בלילי יוה"כ כל נדרים הכין פירושא לפי שיוה"כ הוא סליחה ותשובה וצריך האדם להטהר מעונותיו לפי שנתכפר לו אם נדר אדם בתוך ימי השנה וזוכר את נדרו צריך לקיימו ואם לא קיימו אין יוה"כ מכפר דהכי תנן בכריתות בפרק המביא אשם תלוי חייבי אשמות ואשמות ודאין שעבר עליהן יוה"כ חייבי אשמות תלויין פטורים, משמע מכאן שאין יוה"כ מכפר על חטאת ואשם ודאי והאידינא נדרים כחטאת דמי וצריך לקיימן אם זוכרן ששמע' שנדר מחוייב לקיים ואין יוה"כ מכפר עליו אך צריך לקיים כמו האדם שנתחייב חטאת ואשם ודאי שאין יוה"כ מכפר עליו אלא בהקרבת חטאתו ואשמתו הם הכי נמי הנודר נתברר לנו שאין יוה"כ מכפר על הנדרים אלא צריך לקיימן ועל זה תיקנו גאוני הישיבות לומר כל נדרים בלילי יוה"כ דנהי דהנדרים שזוכרן מקיימן ונפטר אבל אם נדר בתוך ימי השנה ואינן זוכרן

עכשיו לקיימן מה יעשה ויתכפר לו שיהא נקי ביוה"כ תיקנו לעשות הפרה בציבור להתיר כולן את נדריהן שאינן זוכרן. והכי קאמר כל נדרים ואסרים ושבועות וקיומים וכו' שנדרנו ושארנו מיום צום הכיפורים הזה הבא עלינו בכולם חזרנו בהן כלומר ומתחרטים אנו בהן על שנעשינו אותם, ואומר בטל הנדר מעיקרו שמבטלין אותן מעיקרן כדין התרת נדרים. ואף על גב דהכי הלכתא דצריך לפרוט את הנדר לפני חכם והני לא פרטי הני מילי ביחיד דצריך לפרוט נדרו שמא נדר לעשות דבר טוב ורוצה לחזור בו ואם יפרוט לו לפני החכם לא יתיר לו אלא יאמר לו קיים את נדרך לכך הלכתא לפרוט. אבל בציבור ובדבר דלא ידעי לא צריכי לפרוט ומתירין זה לזה בלא פריטת נדר ואומר אותו פעמים שכל מי שלא נמצא בפעם ראשונה ימצא בשנייה כדי שיהי' כל ישראל נקיים לפני אביהם שבשמים. כך קבלתי אני אברהם כהן מפי מורי רבנא מילי ז"ל".

עולה מדבריו ש'כל נדרי' מתיר נדרים שאינו זוכרם, וכיון שמתירים בציבור אי"צ לפרוטם ולא את סיבותיהם.

והראב"ן (עירובין) כתב: "ונראה לי דמשו"ה תקינו לשעבר וגם ערב יוה"כ פ' משום דאמר בנדרים [כ"ב א] כל הנודר כאילו בנה במה והמקיימו כאילו הקריב עליו קרבן בשעת איסור הבמות ואם נדר מה תקנתו ילך אצל חכם ויתיר לו נדרו ולא יקיימו, והשב מרשעו יוה"כ פ' מכפרת לו, ובשאר עבירות אדם שב מרשעו שהרי יודע עבירות [שבידו], אבל בעבירת נדר אין הכל בקיאתן שהיא עבירה ואין שב שילך אצל חכם להתיר לו, והתקינו לש"ץ לומר והרי הוא כאילו לכל אחד ואחד מתחרט לפני חכם שהרי כולם יושבין שם ואין מוחין והוא

חבל נחלתו

שאנו מסיימים ונסלח לכל עדת בני ישראל כי לכל העם בשגגה לומר שאנו מבקשים חרטה על השגגות שלא נענש עליהם וחרטה היפה היא שאילו היינו יודעים בעת שנדרנו שנשכח אותו לא היינו נודרים וכל הציבור מתירין זה לזה ועוקרים בנדר מעיקרו כדי שלא יהא דבר מערב כפרתינו ותיקנו לומר אותו ג"פ שמי שלא שם לבו בפעם ראשונה יכוון לבו בפעם שנייה". ודבריו קרובים לדברי ליקוטי הפרדס לעיל.

וכן בשבולי הלקט (סדר יום הכיפורים סי' שיז) מביא את הדיון בנושא ומסיים בדברי אחיו: "ואחזי ר' בנימין זצ"ל כתב אומר אני שאין בלשון הזה לא לשון הפרה ולא לשון התרה ולא בנדרי יחיד ולא בנדרי צבור ולא במודר הנאה ולא דבר אחר בין שכיוון בין זכרין אין בזה הלשון לשון התרה כל עיקר. מכמה ענינים חדא **דהא קיימא לן דצריך לפרוט את הנדר** ועוד אפי' נאמר שהשליח צבור חשוב מומחה **היכן מצינו חרטה הנאמרת על פי המתיר כזה שהיחיד המומחה הוא המתחרט בנדר אחרים והוא המתיר** ועוד היכן מצינו חרטה פורחת באויר שאינה תלויה בדבר. הלא המתחרט צריך לתלות חרטתו בדבר ולומר אדעתא דהכי והכי לא נדרי כדאמרו התם אדעתא דמחי לך קצארה מי נדרת, אדעתא דליקפד רב נחמן מי נדרת, ואמר ליה לא והכא אין דבר לא בסתם ולא במפרש להיתלות עליו חרטה ועוד גדולה מזאת שפעמים שיש בבית הכנסת בעל נדרים ודעתו הראשונה של שעת הנדר עליו ולאחר זמן שמא יתחרט ומורה לעצמו לסמוך על היתר זה ונמצאת שיגגתו עולה זדון אלא ודאי אין בלשון זה לשון הפרה והתרה כל עיקר **והסומך עליה עובר בכל יחל**, ומה שהנהיגו הראשונים

שלוחם עד כולהון [א]תחרטנא בהון (הוא שלוחים עד כולהון יתחרטנא בהון) הוא שליח המתחרטים, עם שליח החכמים] להתיר הנדרים כשאומר כולהון יהון שרן ונידרנא לא נידרי ושבעת' לא שבועה וכולל ש"ץ את עצמו בכלל".

נראה מדברי הראב"ן ששליח הציבור מתיר את נדרי כולם בכך שהוא שלוחם להתחרט על נדרים שנדרו (אפילו קיימם), והוא שליח החכמים להתירם.

ותוספות ר"ד (נדרים כג ע"ב): "ונ"ל מה שאנו אומרים שנדרנו וגם מיום הכיפורים שעברנו ועד יום הכיפורים הוא עיקר וטעם הדבר זהו ולמה תיקנו הראשונים לומר כך בליל יוה"כ משום דקי"ל דעל כל עונות שבתורה אם עשה אדם תשובה יום הכיפורים מכפר וראו הראשונים ששם עון אינו מעכב הכפרה שאם יעשה אדם תשובה שלא יהא יום הכיפורים מכפר **אך עון הנדרים שאם נדר ליתן צדקה או הקדש אין יוה"כ מכפר עד שישלם נדרו שעל דבר שהוא מחויב בדבר אין יוה"כ מכפר** כדתנן בכריתות חייבי חטאות ואשמות ודאין שעבר עליהן יוה"כ חייבין להביא לאחר יוה"כ, אלמא אין יוה"כ פוטר במה שהוא חייב וה"ה אם חייב לקיים נדרו אין יוה"כ מכפר לו לפרטו עד שיקיים נדרו ואם אדם זכור נדרו הי' מקיימו, **אבל אם נדר ושכח לא נמצא שהוא ענוש בעבור שהוא קשור בנדרו ואינו מקיימו!** בעבור זה תקנו גאונים הראשונים לומר זה שאם עשינו שום נדר ושכחנו אותו ולא נדע לקיימו אנו מתחרטים בכל אותן הנדרים ומתירין זה לזה. ואע"ג דקי"ל **דצריך לפרוט את הנדר** הנ"מ כשודעו אבל אנחנו אין אנו מתחרטים על מה שאנו זכורים כ"א **על מה ששכחנו** וזהו

משנינן אפי' לר' יהודה תני נודב ומקיים ולא נודר ומקיים ולכך מזכירין לשונות הללו דשייכי לנדריס. וכן מזכיר שבועה וחרם כלומר בין אם נדר או הקדיש בלשון נדר איסר וקיום או בלשון שבועה וחרם שגם לשונות הללו ענשן קשה כדכתיב ע"כ אלה אבלה ארץ וגו'. ואמר' ביומא עבר על עבירות חמורות ולא תשא עמהן ולפי שהעונש בנדריס ושבועות קשה ושגגתן עולה זדון לפיכך הנהיגו להזכיר כל נדרים בפני עצמו כדי שהחי יתן אל לבו למען אשר לא יכשל לא בקלות ולא בחמורות".

עולה מדברי אחי בעל שבולי הלקט ש'כל נדרי' אינו התרה ולא מודעה לעתיד אלא תזכורת לציבור לקיים נדריהם וכן שלא ינדרו, ובקשת כפרה אם נדרו.

ז. הלכה למעשה

הטור (או"ח סי' תריט) הביא את דבריו **אביו הרא"ש וסיים:** "וכבר פשט המנהג בכל המקומות לאומרו" **הבית יוסף האריך ג"כ במחלוקת הראשונים וכתב:** "והריב"ש בתשובה (סי' שצד) האריך בענין 'כל נדרי', ובסוף דבריו כתב שטוב הדבר שלא לאמרו כלל ושכך הוא מנהג קטלונאיא עכ"ל ועכשיו נהגו לאמרו".

וכן **פסק בשולחן ערוך** (או"ח סי' תריט ס"א): "ליל יום הכיפורים נוהגים שאומר שליח צבור: בשיבה של מעלה ובישיבה של מטה, על דעת המקום ועל דעת הקהל, אנו מתירין להתפלל עם העבריינים. ונוהגים שאומר: כל נדרי וכו', ואחר כך אומר: שהחיינו, בלא כוס. הגה: ואח"כ מתפללים ערבית. ונוהגים לומר כל נדרי בעודו יום, וממשיך בניגונים עד הלילה; ואומרים אותו

לאומרו לפי מה שמצינו שהנודר כאילו בנה במה והמקיימו כאילו הקריב עליו קרבן ונקרא רשע וחוטא כמו ששנינו כנדרי רשעים וכתיב וכי תחדל לנדור לא יהיה בך חטא הא אם אינו חדל לנדור נקרא חוטא וכתיב ואחר נדרים לבקר שכל הרגיל בנדריס פנקסו מתבקר ועונותיו נזכרין. ועונש הנדריס חמור כדכתיב אל תתן את פיך לחטיא את בשרך וגו' ובעון נדרים בניו של אדם מתים לכך הנהיגו לומר כל נדרים שיתכפר להם עון הנדר. ומצינו צורך סליחה אפילו בנדר שהופר. כדכתיב ואם הפר יפר אותם אישה ביום שמעו וגו' וה' יסלח לה במה הכתוב מדבר באשה שנדרה בניזיר ושמע בעלה והפר לה והיא לא ידעה ועברה על נדריה ששתת יין ונטמאת למתים זו היא שצריכה סליחה הנה מצינו שהצריך הכתוב סליחה אף בנדריס שהופר. וכן מצינו צורך סליחה אף בנדר שנתקיים כדכתיב וכפר עליו מאשר חטא על הנפש כדאמרין ע"י שציער עצמו מן היין הא למדנו שהנודר צריך כפרה א"נ לפי מה ששנינו ארבעה נדרים התיירו חכמים נדרי זרוזין נדרי אונסין נדרי שגגות נדרי הבאי. ובני אדם רגילין בהן מתוך כך צריכין כפרה שיהא היין ולא שלנו צדק ולא יהא שום דבר מעכב כפרתינו ותחילתם ע"י חרטה הותרה שלא יהא בהם תורת נדר כל עיקר: או י"ל לפי שהן סמוכין לחג הסוכות שהוא זמן נדרים לעבור עליהם בבל תאחר כסתמא דמתניתין דפ"ק דר"ה דבעינן ג' רגלים כסדרן וחג המצות תחילה ולפי שיהו"כ הוא יום סליחה וכפרה הנהיגו הראשונים לומר כן **והרי הוא כמו הכרזה והודעה לרבים לזרון בכך** ואפ"ה צריכין כפרה לפי שקבלו עליהם בלשון נדר והיה עליהם לקבל בלשון נדבה ובפ"ק דנדריס

חבל נחלתו

שלש פעמים, וכל פעם מגביה קולו יותר מבראשונה (מהרי"ל). וכן אומר הש"צ ג"פ: ונסלח לכל עדת וגומר, והקהל אומרים שלש פעמים: ויאמר ה' סלחתי כדברך (מנהגים); ואל ישנה אדם ממנהג העיר, אפילו בניגונים או בפיוטים שאומרים שם (מהרי"ל). ומעיר הגר"א בביאורו שמנהג חשוב נוהגים אותו אפילו אם יש בו צדדים שלכאורה מנוגדים להלכה, ומביא על כך מקורות מהש"ס⁴. (עי' לקמן סי' כח).

סימן טו

מצות בניית סוכה

שאלה

לשבת בסוכה שבעת ימים, שנאמר [ויקרא כ"ג, מ"ב] בסוכות תשבו שבעת ימים. ויום ראשון הוא יום ט"ו בתשרי.

וכיון שאין הם מונים מצוה נוספת לגבי סוכות משמע שאין חיוב של בניית סוכה. וכן נראה מדברי הרמב"ם בתשובה (סי' קמב): "ואין הדבר כן, אלא המצוה היא השמייעה, לא התקיעה, ואין אנו תוקעין, אלא כדי לשמוע, כמו שהמצוה היא ישיבת הסוכה, לא עשייתה, ואין אנו עושין, אלא כדי לישב, ולכן נברך לישב ולא נברך לעשות, ונברך לשמוע קול שופר, ולא נברך על תקיעת שופר".

אולם מכמה מקורות עולה שיש מצוה בבניית סוכה ונ"מ שמצוה בו יותר מבשלוחו וכן שהעוסק בה פטור ממצוה אחרת.

ב. במשנה בשבועות (פ"ג מ"ח) נאמר: "נשבע לבטל את המצוה שלא לעשות סוכה

האם ישנה מצוה חיובית לבנות סוכה לקראת סוכות או שהמצוה היא לשבת בסוכה ולשם כך בונים סוכה אבל אין מצוה בבניית הסוכה?

תשובה

א. כתב הרמב"ם בספר המצוות (מ"ע קסה): "היא שצונו לישב בסוכה שבעה ימים בימי החג כלם והוא אמרו יתעלה (שם) בסוכות תשבו שבעת ימים וכבר התבאר משפטי מצוה זו במסכתא המחזרת לזה כלומר מסכת סוכה (פ"א מ"ב, לא ע"א, לו ע"ב, לו ע"א, מב ע"ב, מג ע"א, מה ע"ב-מח ע"א). ואין הנשים חייבות בה (מתני' כח א)".

מבואר מדבריו שאין חיוב לבנות סוכה אלא החיוב הוא לשבת בה. וכן בספר החינוך (מצ' שכה): "מצות סוכה, שנצטוינו

4. הערת הרה"ג אביגדר נבנצל – רב העיר העתיקה ירושלים: לכאורה חסרה תשובה על השאלה בראש המאמר. והנה בנוגע לפירוט, אנו נוהגים לומר בער"ה שאין אנו מבקשים התרה על נדרים שאין לנדור אותם. והמודעה שאנו מוסרים, פי' אדמו"ר זללה"ה (=הגרש"ז אויערבאך) שמועילה למנהגים שנוהגים שלש פעמים בלי שאמרו בלי נדר, וכן לשאר דברים שמחייבים כמו נדר אבל לא נאמרו במפורש בלשון נדר. ומ"מ לכתחלה בכל הנהגה טובה יש לומר בלי נדר, כי הרי בער"ה הוא עתיד לומר שהוא מתחרט על שלא אמר בלי נדר.